

به نام خداوند بخشنده مهربان

وضعیت اصلاح نژاد گوسفند در کشور

بخش ژنتیک و اصلاح نژاد موسسه تحقیقات علوم دامی کشور

تهیه کنندگان: سونیا زکی زاده، سعید اسماعیل خانیان

مرداد ۱۳۹۹

چکیده

تنوع ژنتیکی در گونه‌ها و نژادهای حیوانات اهلی منبع ارزشمندی در سیستم‌های پرورش دام و طیور محسوب می‌شود و ایران با دارا بودن بیش از ۲۷ نژاد گوسفند و ۱۲ نژاد بز در جهان منحصر به فرد می‌باشد. تنوع نژادی در ایران به گونه‌ای است که هر نژاد گوسفند با آب و هوای خاصی سازگاری پیدا کرده است. بیشتر نژادهای گوسفند کشور در وهله اول تحت تأثیر انتخاب طبیعی و سازگاری با شرایط زیست محیطی و در وهله دوم تحت تأثیر انتخاب توسط پرورش دهندگان توسعه یافته‌اند. مهم‌ترین دلیل پرورش گوسفند در ایران، تولید گوشت قرمز است. از ابتدای دهه ۷۰ تاکنون روند تعداد و میزان تامین گوشت گوسفندی کشور افت و خیزهایی داشته و در این مدت از نظر تعداد گوسفند کشتار شده (۹٪) و مقدار کل گوشت تولیدی (۵٪) افزایش داشته است، اگرچه میزان درصد تامین گوشت کشور از منبع گوشت گوسفندی داخلی ۱۶٪ کاهش یافته است. از سال ۱۳۶۸ که طرح محوری قوچ به منظور تولید و توزیع قوچ و بز اصلاح شده با همکاری مردم شروع شد، تاکنون در ایستگاه‌های مختلف طرح‌ها و پروژه‌های متعددی روی اصلاح نژادهای گوناگون گوسفند اجرا شده تا بتوان هسته‌های پایه با خلوص نژادی بالا در نژادهای گوسفند و بز جهت انجام هر نوع فعالیت اصلاح نژادی شامل سنتز نژاد، آمیخته‌گری و یا ترکیب نژادی در اختیار داشت. بررسی نتایج فعالیت تحقیقاتی در این ایستگاه‌ها در طول سال‌های متمادی حاکی از عدم موفقیت و پیشرفت ژنتیکی مورد انتظار در گله‌ها بوده است که به عواملی نظیر مشخص نبودن اهداف اصلاح نژادی، عدم استفاده از معیار انتخاب مناسب، عدم استفاده از روش ارزیابی ژنتیکی و مدل‌های حیوانی مناسب (روش‌های برآورد چندمتغیره) برای پیش‌بینی ارزش اصلاحی حیوانات و ارزیابی آنها، کم بودن دقت رکوردگیری از صفات تولیدی و ثبت شجره نسبت داده شده است. از طرفی، وابسته بودن پرورش گوسفند در سیستم عشایری به تغذیه مرتعی، نوسانات شرایط آب و هوایی و خشکسالی و مدیریتی نیز مانع بروز پیشرفت ژنتیکی در حد انتظار می‌شود، زیرا در شرایط محیطی نامساعد، ژنوتیپ حیوان محدود می‌شود و پتانسیل ژنتیکی فرد بروز نمی‌کند. به این دلایل که منجر به عدم موفقیت مورد انتظار در پرورش و اصلاح نژاد گوسفندان بومی خالص شده است، ایده استفاده از نژادهای پرتولید خارجی در سال‌های اخیر شکل گرفته و باعث اختلاط اکثر نژادهای بومی شده است. اشکالاتی که به شرایط فعلی آمیخته‌گری در کشور وارد می‌شود، ناشناخته بودن عملکرد نژاد خارجی در شرایط اقلیم‌های مختلف ایران، عدم مطالعه پتانسیل نژادهای داخلی، سرنوشت نامعلوم

آمیخته‌گری‌های کنترل نشده در نسل‌های مختلف و عدم بررسی نتایج تولیدی و اقتصادی آمیخته‌های موجود می‌باشد. شرایط فعلی ایجاب می‌نماید که برای حفظ ذخایر ژنتیکی دامی کشور و جلوگیری از انقراض آنها، راهکارهای عملی بهبود ظرفیت اصلاح نژادی نژادهای خالص بومی را در صدر امور قرار داد. لذا، پیشنهاد می‌شود ایجاد سازوکار مناسب رکوردگیری توسط پرورش دهندگان و طراحی برنامه مناسب اصلاح نژاد و انتخاب حیوان برتر به روش‌های مناسب آماری است، به اجرا آید.